

УДК 378.937

Л.В. Чорномаз,
асистент

(Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут)

ШЛЯХИ СТИМУЛЮВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТА НА ЗАНЯТТЯХ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Основним змістом статті є визначення педагогічних умов і шляхів стимулювання творчої активності майбутніх вчителів музики на заняттях зі спеціальних дисциплін.

Вимога часу – забезпечення освітньої сфери фахівцями нового покоління, здатними на високому професійному рівні здійснювати навчально-виховний процес, готовими працювати творчо, впроваджувати новаторські ідеї, реалізовувати пріоритетні напрями реформування вищої школи. Вчитель – центральна фігура, від якої залежить успіх перетворень, що здійснюються в освіті. Курс на розвиток творчої індивідуальності спеціаліста – один з основних напрямків як вищої, так і всіх інших ланок освіти. Активізація творчої діяльності – одна з важливих сторін професійної підготовки вчителя музики. Психологічній інтерпретації творчого процесу приділяли увагу відомі психологи – Л. Леонт'єв, Я. Пономар'єв, П. Якобсон, Л. Виготський, Б. Теплов, В. М'ясищев, Б. Асаф'єв, В. Шацька, Б. Яворський та ін.

Метою статті є спроба визначити умови та шляхи стимулювання творчої активності майбутніх вчителів музики для успішної роботи в сучасних умовах початкової школи.

У початковій школі домінуюча роль належить активній художній діяльності і творчому самовираженню дітей у сфері мистецтва. Основними завданнями освітньої галузі "Мистецтво" у початковій школі є пробудження у дітей інтересу до мистецтва, залучення до художньо-творчої діяльності [1].

Проблеми активізації творчої діяльності у системі професійної підготовки обумовлені характером управління творчою діяльністю, який об'єктивно має носити опосередкований характер.

"Навчити творити не можна, але можна застосувати комплекс певних стимулів, які б опосередковано спрямували процес творчої діяльності" [2]. Під опосередкованими педагогічними діями ми розуміємо вплив на побічний компонент діяльності, реалізація якого сприяє досягненню основної мети.

Для продуктивного використання опосередкованого впливу передбачено дотримання певних умов:

- досягнення емоційного комфорту між педагогом і вихованцем. Саме це сприяє діалогу у сприйнятті, оцінці і створенні музичних зразків [3];
- точна уява про педагогічну мету, чітко продуманий кінцевий результат. Навіть під час створення імпровізації роль попереднього планування не зменшиться. Учні не повинні усвідомлювати цілеспрямованого впливу до досягнення ними спільної мети.

Творчі якості вчителя являють собою складне психічне утворення, що має певну структуру. Чільне місце серед компонентів, що їх складають, належить спрямуванню особистості на творчість. У процесі творчого стимулювання студентів особливого значення набуває практичне застосування продуктів творчості.

Для майбутньої роботи в школі студентам необхідно розвивати елементарні уміння в галузі композиції. Це мотивується практичними потребами сучасної початкової школи. Вчені-психологи Б. Теплов, Н. Ветлугіна вважають творчість дітей активним методом музичного розвитку. Ми погоджуємося із твердженням Д. Кабалевського, що: "Всі форми музичних занять мають сприяти творчому розвитку учнів" [4]. У розвитку творчих здібностей і здатності комбінувати музичний матеріал Б. Асаф'єв вбачав один із шляхів музичного виховання дітей. "Воспитывать музыкально-творческие навыки надо, во-первых, потому, что каждый, кто хотя бы немного ощущает в любой сфере искусства радость творчества, сможет воспринимать и ценить все хорошее, что делается в этой сфере..." [5].

Сучасні програми з предмета "Музика" передбачають залучення дітей до посильної творчості. Завдання творчого розвитку школярів шляхом залучення їх до композиції викликає необхідність аналогічного завдання в підготовці вчителів музики, в оволодінні студентами елементами композиції у процесі навчання.

Особливо розвивальним під час оволодіння елементами композиції є створення дитячих пісень, поспівок, вправ тощо. Роботу із залученням студентів до музичної творчої діяльності бажано розпочинати з першого курсу. На заняттях з предмету "Хорознавство" доцільним завданням буде створення спеціальних вокальних вправ, розспівок для молодших школярів.

Під час занять з основного інструмента студентам можна запропонувати створити супровід до дитячої пісні, причому кілька його варіантів. У процесі виконання цього завдання студенти засвоюють різні види супроводу – "гітарний", вальсopodobний, "бас-акорд". Успіх виконання творчого завдання на цьому рівні є стимулом до подальшого творчого пошуку.

Важливим наступним кроком є такий вид творчості, як імпровізація. Процес імпровізування породжує багато асоціацій, що активізують фантазію. Поштовхом до створення музики може стати імпровізація на задану тему. Імпровізація створює ситуацію невимушеного творчого пошуку. Студенту можна запропонувати створити вступ до дитячої пісні, мелодію на дитячий вірш.

Великої уваги у підготовці студентів до педагогічної діяльності заслуговує вміння аранжувати, адаптувати музичні твори до умов початкової школи. Такі уміння дозволяють учителю значно розширити виконавський репертуар школярів. На практиці ми зустрічаємося з проблемою, коли цікавий за змістом твір не можна вклю-

чити до творчої виконавської програми через невідповідність твору вокально-хоровим навичкам учнів початкової школи.

Творчий процес адаптування підпорядковується певним закономірностям:

- принцип збереження художнього змісту, заснований на глибокому розумінні та збереженні стилізованих особливостей творчості композитора чи фольклорного зразка;
- принцип рельєфного виділення мелодії із загальної фактури. Необхідність додержання цієї умови пов'язана з дифузністю музичного сприйняття учнів початкової школи;
- важливо пам'ятати, що незмінним у процесі перекладу твору є характер художнього образу і такі засоби музичної виразності, як мелодія, гармонія, лад, метр, ритм, темп, динаміка.

Зміненню підлягає лише фактурний виклад. Уміння і навички адаптувати тісно пов'язані з педагогічною практикою випускників, вони є необхідною умовою реалізації завдань естетичного виховання молодших школярів на уроці музики та в позакласній роботі. Створення розспівок, вокальних вправ, супроводів вимагають від студентів гнучкого мислення, вибору найяскравіших варіантів, що сприяє творчому розвитку майбутніх вчителів музики.

Великого значення набуває співвідношення музично-творчих завдань з методично-творчими. Серед них слід виділити розробки сценаріїв свят для дітей початкової школи. Наприклад, посвята першокласників у "соколята". Добір музичного матеріалу для проведення календарно-обрядових свят (колядки, щедрівки, веснянки, гаївки, жниварські пісні та ін.). Підбір музичних ілюстрацій до літературних свят, дитячих казок і створення мелодій до персонажів казок. Виконання подібних завдань передбачає оперування знаннями в галузі музичної культури. Необхідність узгодження музичних відомостей з методичними знаннями загострює творчу спрямованість завдання. Студент повинен не лише підібрати музичний матеріал чи створити супровід, який доповнює, розкриває зміст того чи іншого виховного заходу, а й врахувати психологічні особливості учнів початкової школи, їхні музичні уміння та навички. При доборі пісенного репертуару особливу увагу потрібно звернути на обмежені вокальні можливості молодших школярів.

Наведемо приклад: студент отримує завдання в класі диригування підібрати пісенні зразки для проведення шкільного свята народної пісні. Добираючи музичний матеріал, майбутній педагог повинен враховувати інтереси та потреби молодшого школяра; співзвучні можливості дітей 6-10 років та рівень вокально-хорової підготовки; особливої уваги вимагає питання охорони дитячих голосів; умови проведення свята. Чим точніше будуть визначені умови, тим більший стимул буде дано уяві студентів. Майбутній педагог повинен уявити яскраву картину подій, а це, відповідно, вимагає від студента визначення багатьох варіантів.

Чимало винахідливості та творчої ініціативи виявляють студенти при створенні музики до народних казок або підбору музики та казкових персонажів. Такі завдання вимагають від майбутнього вчителя багаторазового аналізу komponування, класифікації навчального матеріалу, активізації уяви.

Вузлові проблеми педагогічної творчості пов'язані з вирішенням проблеми взаємодії між спонтанно-інтуїтивними і логічно обґрунтованими моментами в структурі уроку. Складаючи детальний план, вчитель створює своєрідний сценарій уроку. Загальновідомою є думка, що у найдосвідченіших, найкваліфікованіших педагогів план майбутнього уроку повністю співпадає з його втіленням.

Спостереження за студентами-практикантами виявляє таке парадоксальне явище: чим детальніше передбачені педагогічні дії студента, тим менше захоплені школярі його матеріалом. Причина у тому, що жорстка регламентація завжди була супротивником творчості. Ми повинні виходити з того, що педагогічні наміри і результати не завжди співпадають, проте саме ця розбіжність і є джерелом вільного чи невільного творчого пошуку.

Попередньому плануванню підлягають:

- а) сюжетно-драматургія "канва" уроку – послідовність, загальна логіка викладу матеріалу, розгортання "вузлових" моментів уроку в часі;
- б) схематична уява емоційної "кривої" уроку і заготовка образних прикладів, засобів підкреслення кульмінації уроку;
- в) зовнішні атрибути: наочність, одяг, манера поведінки [2].

Отже, виховання творчої особистості вчителя музики початкової школи зумовлене вимогами часу і передбачає у нашій уяві ряд певних умов: досягнення емоційного комфорту між викладачем та вихованцем; чітка уява поставленої мети, для досягнення позитивних результатів у роботі майбутнього вчителя музики початкової школи необхідним є урахування вікових особливостей молодших школярів та застосування на заняттях з фахових дисциплін стимулюючих до творчої діяльності завдань.

Подальшого дослідження вимагають сучасні умови стимулювання творчої активності майбутніх вчителів музики в різних сферах музично-творчої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. // Початкова школа. – 2001. – №1. – С. 30.
2. Падалка Г.М. Музична педагогіка // Курс лекцій актуальних проблем викладання музичних дисциплін в системі педагогічної освіти. – Херсон, 1995. – С. 64 - 90.
3. Ростовський О. Я. Педагогіка музичного сприйняття. – К., 1997. – С. 223-235.
4. Кабалевський Д. Б. Воспитание ума и сердца. Книга для учителя. – М.: Просвещение, 1984. – С. 206.
5. Астафьев Б. В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании. 2-е изд. – Л.: Музыка, 1973. – С. 144.
6. Бервецький З., Хлебнікова Л. Виховувати музичну культуру // Грані творчості: Книга для вчителя. – К.: Радянська школа, 1989. – С. 126-140.

7. Новое педагогическое мышление // Под редакцией А.В. Петровского – М.: Педагогика, 1989. – С. 64 - 90.
8. Горохов П., Зарецкий Д. Хорове аранжування, – М.: Музыка, 1982. – С. 12-18.

Матеріал надійшов до редакції 14. 03. 2005 р.

Чорномаз Л.В. Пути стимулирования творческой активности студентов на занятиях по специальным предметам.

Главным содержанием статьи есть определение педагогических условий и путей стимулирования творческой активности будущих учителей музыки на занятиях по спецпредметам.

Chornomaz L.V. Ways of Stimulating the Students' Creative Activities in Teaching Major Disciplines.

The article defines the pedagogical conditions and the ways of stimulating creative activities of prospective teachers of music in the process of teaching the major disciplines.